

Ема Миљковић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
e-mail: ema.miljkovic@fil.bg.ac.rs

https://doi.org/10.18485/ai_san_o_gradu.2020.ch7

821.512.161.09-94

Оригинални научни рад

ПАМУКОВ „САН О ГРАДУ“ – ИСТАНБУЛ: ГРАД И ЛИЧНЕ УСПОМЕНЕ

Дело турског нобеловца Орхана Памука „Истанбул: град и успомене“ (хрватски превод који је коришћен у овом раду насловљен је „Istanbul, grad, sjećanja“) настао је у тешком периоду Памуковог живота, те се његово депресивно расположење осећа на страницама које исписује. За љубитеље Памуковог дела и града за који је нераскидиво везан, ово дело представља можда врхунац његовог стваралаштва. А свакако и његов „сан“ о родном граду, без чијег утицаја Орхан Памук не би био велики књижевник кога читамо и коме се непрестано враћамо.

Кључне речи: Орхан Памук, Истанбул, град, успомене, лични доживљај.

Свака књига може се читати на различите начине и са различитих становишта. Ова добро позната чињеница свима који се баве анализом дискурса, постаје још истинитија када су у питању дела турског нобеловца Орхана Памука. Сва Памукова дела су вишеслојна, те им читалац (био он истраживач или не), мора прићи са различитих аспеката. А ако одемо корак даље, Памукова аутобиографија „Istanbul, grad, sjećanja“¹ („Ис-

1 Zagreb: Vuković&Runjić (2006), 1–415.

танбул: успомене и град¹⁾ ће навести сваког појединца на различите начине размишљања, изазвати различите емоције, исликати другачије слике. Ово дело је доживело бројне преводе на многе језике и проширило славу Орхана Памука широм света.²

„Istanbul, grad, sjećanja“ је дело Орхана Памука писано у меланхоличном, па чак повремено и депресивном тону, проузрокованом дубоко личним разлозима. У разговору са новинаром Џ. Стоком, Памук своја осећања изражава следећим речима: „Мој живот³ је услед бројних разлога био у кризи; не желим да улазим у детаље: развод, отац на самрти, професионални проблеми, проблеми са овим или оним, све је било лоше. Помислио сам да сам слабији запао бих у депресију. Али сваког дана одмах након буђења следило је туширање хладном водом, и седао сам и сећао се и писао, увек водећи рачуна о лепоти књиге.“⁴ (http://www.wildriverreview.com/1/wnt2006-spotlight_pamuk.html)

Иста осећања изражава и у свом делу, користећи наравно приповедачки дискурс, али је порука исто-

1 Београд: Геопоетика (2006), 1–337.

2 За потребе овог рада коришћен је превод на хрватски језим Екрема Чаушевића. Проф. др Екрем Чаушевић (р. 1952, Бихаћ) оснивач је и управник Катедре на Филозофском факултету универзитета у Загреба и аутор бројних научних и стручних радова и превода са турског језика. Оријенталне језике (турски, арапски, персијски) и књижевности студирао је на Филозофском факултету у Сарајеву, на коме је дуго предавао савремени и стари турски језик и цивилизацију.

3 Сви преводи цитата са енглеског језика, чији су оригинали дати у напоменама, резултат су рада аутора овог текста.

4 „My life, because of so many things, was in a crisis; I don't want to go into those details: divorce, father dying, professional problems, problems with this, problems with that, everything was bad. I thought if I were to be weak I would have a depression. But every day I would wake up and have a cold shower and sit down and remember and write, always paying attention to the beauty of the book.“

ветна. Речено речима Орхана Памука: „Dom је за мене важан због тога што средиште мoga унутарњег свијета, а не због лјепоте просторије и ствари у нjoj. Али иза моје туге даду се на неки посредан, збркан и дјеџији начин, наслутити родитељске свађе, сиromaштво које се бљížило због оћевих и стрићевих сталних банкroта и велике обитељске размирце око диобе наследства. Намјесто да зрео и до краја освјестим ту душевну бол, да се suoћим са нjom, да макар избацим из себи ту болну горћину говорећи изравно о нjoj, ја сам је, ћудним промјенaма фокуса у свом уму и играма саomoобмане и заборавa, довео до станја мистићног доживљја.“ (О. Pamuk, Istanbul, град, сјећанја, 102).

Памук се читаоцу обраћа у првом лицу и приповеда о друштвеним и културним променама у Турској у другој половини 20. века. Пише о сусрету и сукобу новог и старог, модерног и традиционалног, садашњости и прошлости. Највећи жал писац осећа због изгубљених истинских породичних вредности и породичне традиције. Ипак, у основи дело је посвећено Истанбулу, Босфору и оним местима која Памук воли у свом граду.

Орхан Памук дели своје успомене на само њему својствен, упечатљив начин. Његова размишљања су дубока, често неочекивана, његове успомене сликовите, али из сваке од њих стоји човек који дубоко трага за осном свога постојања, за свим оним што га је обликовало у човека у кога је израстао. Памук пише: „Godinama још од раног дjetинјства, дубоко у себи вjеровао сам да у некој од истанбулских улица, у кући посвема налик нашој, живи неки Orhan sasvim сличан мени, мој двојник, неко исти као ја. Не сјећам се одакле и како ми се први пут јавила та помисao. Zacijelo је у мени настала као плод дуготрајна процеса sazдана од nespоразума, слућajности, игара и strahova.“ (О. Pamuk, Istanbul, град, сјећанја, 9).

Онај читалац који очекује да ће из Памукове књиге упознати овај раскошан град на два континента, биће

разочаран. Памуково дело истински може да прати само онај ко већ има своје импресије везане за Истанбул, а нарочито Босфор. Јер роман представља лични доживљај аутора, без враћања на њему одлично познате чињенице. Памук очекује од свог читаоца да познаје улице којима пролази, зграде које описује, Босфор којим плови.

„Najprije sam na Džihangiru, kamo ćemo kasnije i mi (zbog postupnog siromašenja) preseliti, naučio da se u Istanbulu život odvija u četvrtima, da grad nije mjesto u kome nitko nikoga ne poznaje, da to nije kao stanovati u zgradama čiji zidovi razdvajaju živote i u kojima oni koji umiru i oni koji svetkuju ne znaju jedni za druge nego da je to arhipelag gradskih četvrti u kojima svatko svakoga manje više poznaje. Gledajući kroz prozor, vidio sam ne samo more koje se ukazuje među zgradama i brodove na gradskim linijama koje sam polako upoznao nego i kuće, vrtove između njih, neporušene stare konake, stare zidine i djecu kako se igraju među njima. Kao kod većine istanbulskih kuća okrenutih Bosporu, ispred naše zgrade spuštala se prema moru krivudava, kamenom popločena staza...” (О. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 99).

Из сваког реда књиге „Istanbul, grad, sjećanja“ извиру Памукове узбуркане емоције и успомене. Сам је поделио са својом читалачком публиком да је његова породица била незадовољна начином на који их је представио, нарочито његов брат. Памук је рекао да је због књиге изгубио брата и са сажаљењем се, али ипак без одклона према свом делу, сложио да је можда повредио и осећања своје мајке. (https://web.archive.org/web/20120702232643/http://www.wildriverreview.com/1/wnt2006-spotlight_pamuk.html)

„Jedne večeri na Hejbeliadi, u jednoj od svađa iz mojih ranih godina, koje su me više pogađale i koje su imale poetičniju i otmeniju stranu, majka i otac prekinuli su objed i ustali od stola (bilo mi je drago jer sam tada, kao i svako

drugo dijete, mogao jesti ne kako majka zahtijeva, nego kako sam hoću). Na katu iznad nas iz sveg glasa su vikali jedno na drugo, a brat i ja smo, odsjedevši neko vreme za stolom šutke i pogleda uperenih predase, nagonski krenuli gore, k njima. (Kada mi je nagonski sinulo da na ovom mjestu opet otvorim zgradu, shvatio sam da se nipošto ne želim sjećati te priče). Kada je majka vidjela da smo se i mi počeli koškati, hitro nas je uvela u jednu sobu i zatvorila vrata. Soba je bila mračna, no iz druge prostorije, od koje su nas dijelila vrata sa dvama velikim matiranim staklima, prodirao je jak snop svijetlosti. Na oslikanim (stil art nouveau) matiranim i osvjetljenim staklima vrata, brat i ja smo netremice gledali kako se u provali galame i vike, majčina i očeva sjena približavaju jedna drugoj, udaljavaju, odskaku jedna od druge kad se dotaknu, a potom se opet stope. Od žestine te igre sjena koja je tjerala suze na oči, povremeno bi se zatresao zastor (vrata sa matiranim staklima) i sve je bilo crno-bijelo, baš kao i u kazalištu sjena.“ (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 95).

Памук Истанбул не гледа очима посетиоца који је задивљен мегаполисом на Босфору, нити очима његових становника, који свој град прихватају таквим какав јесте. Он настоји да проникне у суштину живота Истанбула, његових житеља, његовог начина функционисања.

„Na Džihangiru sam, gledajući između zgrada prema Bosporu, naučio i to da u životu četvrti mora postojati i neko središte (najčešće je to dućan) u kojem se glasine skupljaju, komentiraju, preispituju i šire dalje. To središte na Džihangiru je bio dućan pod našom zgradom.“ (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 100).

Лична сећања аутора испреплетена су с књижевним есејима о писцима и уметницима који су на неки начин били повезани са Истанбулом. Читаво поглавље

посвећено је Антону Игнацију Мелингу,⁵ уметнику из 19. века који је направио цртеже о Цариграду. Памукови најдражи писци који су своје надахнуте редове посветили Истанбулу, који су за њега представљали инспирацију и који су постали и ликови његове књиге, јесу Јахја Кемал Бејатли,⁶ Решат Екрем Коџу,⁷ Абдулхак Шинаси Хисар,⁸ Ахмет Расим⁹ и Ахмет Хамди Танпинар.¹⁰ Његови омиљени западњачки путописци играју сличну улогу попут Жерарда де Нервала,¹¹ Теофила Готијеа¹² и Гистава Флобера.¹³

- 5 Антоан Игнације Мелинг (Antoinne Ignace Melling, 1763–1831) био је француски сликар и архитекта, син вајара. Студирао је архитектуру и математику и путовао је у Италију и Египат. Мелинг се, 1784. године, преселио у Истанбул као аташе при руској амбасади и живео је у том граду 18 година. Мелингов дуг боравак у престоници Османског царства омогућио му је да се упозна са животом на османском двору, и насликао је бројне цртеже Босфора и околине, као и сцене које приказују османско друштво. Вратио се у Париз 1803. године, објавио своје изузетне радове, и постављен је за декоратера ентеријера Наполеонове супруге, Жозефине. (<https://eng.travelogues.gr/collection.php?view=221>)
- 6 Јахја Кемал Бејатли (Yahya Kemal Beyatlı), рођен под именом Ahmet Ağâh (1884–1958), познати је турски писац, политичар и дипломата прве половине 20. века.
- 7 Решат Екрем Коџу (Reşat Ekrem Kocı, 1905–1975), био је турски историчар и писац.
- 8 Абдулхак Шенеси Хисар (Abdülhak Şeneci Hisar, 1883–1963), познати турски књижевник.
- 9 Ахмет Расим (Ahmet Rasim, 1864–1932), чувени турски писац, новинар и историчар.
- 10 Ахмет Хамди Танпинар (Ahmet Hamdi Tanpınar, 1901–1962), турски песник, романописац, есејиста и теоретичар књижевности.
- 11 Жерар де Нервал (Gérard de Nerval, 1808–1855), био је псеудоним значајног француског књижевника романтизма, чије је право име било Жерар Лабруније (Gérard Labrunie).
- 12 Теофил Готје (Theophile Gautie, 1811–1872), француски књижевник.
- 13 Гистав Флобер (Gustave Flaubert, 1821– 1880) француски књижевник који је стварао у доба реализма. Познат је по свом ро-

Колики је утицај Флобер извршио на њега, може се видети и из Памуковог оригиналног текста посвећеном лику и делу овог великог француског књижевника, насловљеном „*Monsieur Flaubert, c'est moi!*” (иако је оригинални текст на енглеском, наслов је сасвим свесно написан на француском. Наслов се може превести двојачко: „Господине Флобер, то сам ја“ или „Господин Флобер сам ја“. За који год превод се определили, а оба су тачна, указују на Памуков став према овом писцу реализма, као и на велики утицај који је Флобер извршио на турског нобеловца. (https://flaubert.univ-rouen.fr/etudes/pamuk_anglais.php)

У периоду 1849–1850. године, Флобер је путовао по Блиском Истоку, са својим пријатељем Максимом ди Кампом, са којим објављује књигу „Путовање по Истоку“ (*Voyage en Orient*). Године 1850, опхрван болешћу стиже у Истанбул, одакле пише мајци. Управо у том писму Памук проналази себе у Флоберу и нескривено изражава утицај француског писца на свој рад. У наведеном осврту, Памук пише: „Флобер пише својој мајци, с дубоким осећајем да уметник мора бити чудак природе, необичност изван уобичајеног живота, својеврсно чудовиште: „Дакле, ја сам осуђен да живим онако како сам живео: сам, са мојом групом великих људи, који су моји једини пријатељи и са медведом, са мојим медвеђим ћилимом као друштвом.“¹⁴ (https://flaubert.univ-rouen.fr/etudes/pamuk_anglais.php)

ману „Госпођа Бовари“ и привржености стилу који се најбоље огледа у потрази за „le mot juste” (права реч).

- 14 „Flaubert writes to his mother, with the profound sense that the artist must be a freak of nature, an oddity outside ordinary life, a monster of sorts: “So, I am resigned to living as I have lived: alone, with my throng of great men as my only cronies – and a bear, with my bear rug as company.”“

Памук је желео да оживи места у Истанбулу која је Флобер посетио. Он даље наводи: „У Истанбулу, крајем 1970-их, усред покушаја да се објави мој управо завршени први роман, живећи сам са мајком, сећам се да сам покушао да нађем хотел „Јустиниано“ у Галати, где је Флобер провео дане и написао ове речи 1850. године. Попут „великих људи“ који су му били узор, и ја сам настојао да узмем Флобера за свој узор“. (https://flaubert.univ-rouen.fr/etudes/pamuk_anglais.php)¹⁵

Свој есеј, велики писац о великом писцу завршава речима: „Иронични и саркастични Флобер кога сам управо настојао да дочарам, није нимало далеко од овог другог, Флобера великог саосећања. Читаоцу који му се диви није тешко да замисли ова два Флобера као режњеве истог срца. Одувек сам желео да се поистоветим са овим аутором, који је с једне стране осећао безгранични бес и огорченост према човечанству, а с друге стране, неговао дубоко саосећање са истим и разумевао мушкарце и жене боље од других. Кад год читам његово дело, нешто ме тера да кажем „*Monsieur Flaubert , c'est moi!*““ (https://flaubert.univ-rouen.fr/etudes/pamuk_anglais.php)¹⁶

15 „In Istanbul, at the end of the 1970s, in the midst of trying to get my newly completed first novel published, living alone with my mother, I remember trying to locate the Justiniano Hotel in Galata where Flaubert had spent his days and penned these words in 1850. Just like the “great men” that he had idolized, I tried to take Flaubert as my model.“

16 „The derisive and belittling Flaubert that I have just now conjured up, is not at all too distant from this Flaubert of great compassion. It is not difficult for the reader who admires him to imagine these two Flauberts as lobes of the same heart. I have always wanted to identify with this author, who on one hand felt boundless anger and resentment toward humanity, and on the other hand, nurtured a profound compassion for the same and understood men and women better than others. Whenever I read his work, I am urged to say, “Monsieur Flaubert , c'est moi!”“

Књигу „Istanbul, grad, sjećanja“ илуструју фотографије Аре Гулера, чувеног турског фотографа јерменског порекла, чије је фотографије Памук одабрао због меланхоличне атмосфере његових слика. Такође је укључено неколико слика Памука, самог или са члановима породице. Значајан део овог рада је посвећен управо Памуковом односу према Ари Гулеру и чињенице да је Гулер својим фотографијама представио онај Истанбул каквим га Памук осећа. Без Гулерових фотографија дело „Istanbul, grad, sjećanja“ не би било потпуно. Њима је визуално изражено оно што Памук дочарава речима и добија се једна симбиоза речи и слика, која читаоца потпуно обузима и преноси у Истанбул каквим су га видели Памук и Гулер.

„Ара Гулер¹⁷“, изјавио је једном приликом Памук „био је највећи фотограф модерног Истанбула. Рођен је 1928. године у јерменској породици у Истанбулу. Ара је почео да фотографише град 1950. године. То су слике које су овековечиле животе појединаца упоредо са градском монументалном османском архитектуром, његовим величанственим џамијама и раскошним фонтанама. Рођен сам две године касније, 1952. године, и живео сам у истим четвртима у којима је он живео. Гулеров Истанбул је мој Истанбул.“ (<https://www.nytimes.com/2018/11/01/opinion/orhan-pamuk-ara-guler-istanbul.html>18)

17 (Истанбул, 1928– Истанбул, 2019) Детаљније о Ари Гулеру, видети: <https://www.araguler.com.tr/>

18 “Ara Guler, who died on Oct. 17, was the greatest photographer of modern Istanbul. He was born in 1928 in an Armenian family in Istanbul. Ara began taking photographs of the city in 1950, images that captured the lives of individuals alongside the city’s monumental Ottoman architecture, its majestic mosques and magnificent fountains. I was born two years later, in 1952, and lived in the same neighborhoods he lived in. Ara Guler’s Istanbul is my Istanbul.”

„За Ару сам први пут чуо 1960-их“, наставља даље Памук, „када сам видео његове фотографије у Хајату, широко читаном недељнику, који објављује вести и трачеве са изразитим нагласком на фотографији. Један мој стриц је то организовао. Ара је објавио портрете писца и уметника попут Пикаса и Далија, и прослављених књижевних и културних личности старије генерације у Турској, попут романописаца Ахмета Хамдија Танпинара. Кад ме је Ара први пут фотографирао након успеха мог романа „Црна Књига“, срећно сам схватио да сам успео као писац.“ (<https://www.nytimes.com/2018/11/01/opinion/orhan-pamuk-ara-guler-istanbul.html>)¹⁹

Памук истиче: „Ара је предано фотографисао Истанбул више од пола века, настављајући и 2000-их. Жељно сам проучавао његове фотографије да видим у њима развој и трансформацију самог града. Моје пријатељство са Аром почело је 2003. године, када сам консултовао његову архиву од 900.000 фотографија како бих истраживао за своју књигу „Истанбул“. Велики тространи дом који је наследио од свог оца, апотекара из кварта Галатасарај у градском округу Бејоглу, претворио је у радионицу, канцеларију и архиву.“ (<https://www.nytimes.com/2018/11/01/opinion/orhan-pamuk-ara-guler-istanbul.html>)²⁰

19 “I first heard of Ara in the 1960s when I saw his photographs in Hayat, a widely read weekly news and gossip magazine with a strong emphasis on photography. One of my uncles edited it. Ara published portraits of writers and artists such as Picasso and Dali, and the celebrated literary and cultural figures of an older generation in Turkey such as the novelist Ahmet Hamdi Tanpınar. When Ara photographed me for the first time after the success of my novel “The Black Book,” I realized happily that I had arrived as a writer.”

20 “Ara devotedly photographed Istanbul for over half a century, continuing into the 2000s. I eagerly studied his photographs, to see in them the development and transformation of the city itself. My friendship with Ara began in 2003, when I was consulting his ar-

„Фотографије које сам желео за своју књигу нису они чувени снимци Ара Гулера које су сви знали већ слике више прилагођене меланхолијском Истанбулу који сам описао, сивој атмосфери мог детињства. Ара је имао много више оваквих фотографија него што сам очекивао. Презирао је слике стерилног, туристичког Истанбула. Откривши где леже моји интереси, неометано ми је омогућио приступ његовој архиви.“ (<https://www.nytimes.com/2018/11/01/opinion/orhan-pamuk-ara-guler-istanbul.html>)²¹

Фотографије Аре Гулера су у истинској симбиози са Памуковим доживљајем Истанбула. Обојица пажљиво гледају становнике истанбулских улица – рибаре који седе у кафићима и режу мреже, незапослене мушкарце који бескрајно дуго седе у кафанама, децу која се играју аутомобилским гумама у сенци градских рушевина, железничке раднике, чамције који вуку весла да би превезли људе с једне обале Златног рога на другу, продавце воћа који гурају своја претрпана колица, људе који у освит дана чекају да се отвори мост Галата, ранојутарње возаче аутобуса. Све ти призори и описани и фотографисани су доказ како су и Памук и Гулер своју приврженост Истанбулу изражавали пажљивим и минуциозним проматрањем људи који у њему живе. Јер град су људи.

chive of 900,000 photographs to research my book “Istanbul.” He had turned the large three-story home he inherited from his father, a pharmacist from the Galatasaray neighborhood in the Beyoglu district of the city, into a workshop, office and archive. “

- 21 „The photographs I wanted for my book were not those famous Ara Guler shots everyone knew but images more attuned to the melancholy Istanbul I was describing, the grayscale atmosphere of my childhood. Ara had many more of such photographs than I expected. He detested images of a sterile, sanitized, touristic Istanbul. Having discovered where my interests lay, he gave me access to his archives undisturbed.“

Памуков Истанбул није Аја Софија која сваком посетиоцу одузима дах, ни плаветнило џамије Султана Ахмеда I, ни раскош Долма Бахче Сараја, ни неодрживи шарм Кадикеја. За Памука је слика Истанбула у слици обичних људи, који живе свој живот често несвесни лепоте града која их окружује. Памук не помиње поглед из дворишта џамије Сулејманије који одузима дах, ни испијање кафе у кафеу Пјер Лоти. Он гледа иза те сјајне површине, настоји да уђе у људску душу, у њихове мисли, у њихове радости, бриге, жеље и чежње. Тако, посматрајући људе, он читаоцима преноси и своје успомене, оне најраније, сачуване у далеким просторствима дечачког памћења:

„А opet, naslućivao sam“, приповеда Памук, „kako osnovna stvar koju sam naučio u školi nije ta da čovjek prihvati neupitne životne ‘istine’, nego da njima bude fasciniran. U prvim razredima učiteljica bi, izgovarajući se na sve moguće načine, usred sata zatražila od nas da zapjevamo neku pjesmicu i ja bih, hineći da pjevam te pjesme koje nisam volio i čiji engleski ili francuski tekst nisam razumio, uživao gledajući prijatelje u razredu.“ (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 142).

Те затим наставља: „Niski, debeljuškasti dječak koji je pola sata prije lio suze jer je kod kuće opet zaboravio bilježnicu, pjevao je sretan, široko otvarajući usta. Djevojčica koja je svako malo stavljala svoju dugu kosu za uši pravila je iste pokrete. Jedan od debelih razbojnika koji su me pod odmorom jurili po hodnicima i njegov podli i inteligentni savjetodavac toliko oprezan da je, unatoč svojoj pokvarenosti, bio s moje strane crte, sa anđeoskim bi izrazom lica utonuli u svijet glazbe.“ (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 143).

Иако велики патриота, Памук се тешко мири са личним виђењем ситуације у Републици Турској, и то одише иако не пише изричито, из сваке речи овог дела.

Памук не затвара очи ни пред тешким тренуцима, а нарочито се истакао као борац за права Грка и Јермена у Турској. Бурне догађаје описује јасно, без прикривања свог става према томе:

„Turci koji prihvaćaju zapadni svetonazor, zaziru od uporabe riječi ‘osvojenje’. Unatoč dugogodišnjim pripremama za proslavu petstote obljetnice ‘osvojenja’ Istanbula – obilježena je 1953. godine – sudjelovanje u svečanostima u zadnjem su trenutku otkazali predsjednik republike Dželal Bajar i premijer Adnan Menderes, kako ne bi naljutili zapadne prijatelje i Grke. Prvih godina hladnog rata, Turska članica NATO saveza, nije željela podsjećati svijet na ‘osvojenje’. No dvije godine kasnije, 1955, mase ljudi koje je turska vlada huškala na prosvjede izmakle su svakom nadzoru i opljačkale su imovinu Grka i drugih manjina u Istanbulu. Ti događaji, u kojima su rušene crkve i ubijeni svećenici, slične na pljačkaške pohode i okrutne postupke o kojima govore zapadni istraživači ‘pada’ Istanbula. Zbog pogrešaka i Turske i Grčke, koje su nakon utemeljena nacionalnih država prema svojim manjinama postupale kao prema ‘taocima’, više je turskih Grka u posljednjih pedeset godina napustilo Istanbul, nego što ih je izbjeglo iz grada u pedeset godina nakon njegovog pada 1453. godine“. (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 192–193).

„Godine 1955, kada su se Englezi povlačili sa Cipra a Grčka se vlada priprema u cjelosti preuzeti otok, jedan je agent turske obavještajne službe bacio bombu na Ataturkovu rodnu kuću u Solunu. Kada su u gradu za to saznalo iz novina koje su u svojim izvanrednim izdanjima preuveličale događaj, na Taksim se okupila svjetina neprijateljski raspoložena prema nemuslimanskim manjinama i uništila, popalila i opljačkala, najprije sve dućane na Bejogluu u koje sam odlazio sa majkom, a potom do zore i u cjelom Istanbulu. Budući da su pljačkaške čete koje su svojim

nasilničkim ponašanjem u četvrtima sa visokim postotkom turskih Grka sijale užas, pljačkale i pustošile male i uboge grčke prodavaonice živežnih namirnica, palile trgovine mliječnih proizvoda, upadale u kuće i silovale Grkinje i Armenke, može se reći da su se pljačkaši ponašali jednako bezdušno kao i vojnici sultana Mehmeda Osvajača, koji su nakon zauzeća poharali Istanbul. Kasnije se pokazalo: da bi pokrenuli pljačkaše koji su dva dana gradom sijali stravu i Istanbul pretvorili u mjesto strahotnije i od najužasnijih orijentalnih mora kršćana i zapadnjaka, organizatori nereda, koje je poticala država, kazali su da je pljačka dopuštena.“ (O. Pamuk, Istanbul, grad, sjećanja, 192–193).

Управо овакви ставови су довели до великог нерасположења које су турске власти осећале према Памуку, па му је чак и суђено за противдржавно деловање. Иако је осуђен на затворску казну, међународни притисак је спречио његов одлазак у затвор, али је Памук, осећајући несигурност, одлучио да напусти свој град и оде да живи у САД. Ипак, Истанбулу се редовно враћа, јер Памук без Истанбула није целовит. Човек, град и његов сан о граду чине нераскидиву целину, без обзира на одређене тешке околности. Његов дом је само један. Истанбул.

Литература

Памук, Орхан. Истанбул: успомене и град, Београд: Геопоетика (2006).

Pamuk, Orhan. Istanbul, grad, sjećanja, Zagreb: Vuković&Runjić (2006).

<https://www.araguler.com.tr/>

https://flaubert.univ-rouen.fr/etudes/pamuk_anglais.php

http://www.wildriverreview.com/1/wnt2006-spotlight_pamuk.html

<https://www.nytimes.com/2018/11/01/opinion/orhan-pamuk-ara-guler-istanbul.html>

Ema Petrović

THE ORHAN PAMUK'S „DREAM OF THE CITY“: ISTANBUL: MEMORIES AND THE CITY

Summary

Each book can be read in diverse ways and from various viewpoints. This well-known fact for allthose who occupy themselves with discourse analysis, becomes even more true when it comes to the novels of Turkish Nobel Laureate Orhan Pamuk. All Pamuk's works are multi-layered, and their reader (either a researcher or not), must approach them from various aspects. And if we go a step further, Pamuk's autobiography "Istanbul: Memories and the city" will make everyone to step forward into diverse ways of thinking, cause different emotions, rinse different images. The who expects to get to know this splendid city on two continents, will be disappointed. Pamuk's work can truly be monitored by the one who already has his impressions regarding Istanbul, especially the Bosphorus. This novel represents the author's personal experience Pamuk expects his readers to know the streets he passes through, buildings that he describes, the shore of Bosphorus that he sails around. It is very important to note that this work was created in the difficult period of Pamuk's life, and that his depressing mood could be felt on the pages that he writes. For lovers of Pamuk's work and the city for which he is inextricably tied, this autobiographical novel is perhaps the culmination of his creativity. And certainly, he fully expressed his "dream" about his hometown, without whose influence Orhan Pamuk would not be a great writer we read and constantly return to.

Key Words: Orhan Pamuk, Istanbul, The City, Memories, Personal Views.